

El camí cardoner del Cadí. La sal de Cardona cap al Pirineu

Í així com lo saler(...) se posa en mig de la taula, així ha volgut Déu, nostre Senyor, en mig de Catalunya posar les muntanyes de sal de Cardona.

La cita que el jesuïta Pere Gil feia en la seva *Geografia de Catalunya* l'any 1601 demostra prou bé quina era la importància històrica de la muntanya de sal de Cardona. Evidentment, era important pel producte que se n'extreia, la sal, fonamental per donar gust i també per a la conservació dels aliments, i d'una manera molt especial per proporcionar al bestiar transhumant els nutrients que necessitava durant la seva estada estiuenca a les pastures de muntanya. Però ho era també perquè la muntanya de sal de Cardona, aquesta extraordinària anomalia geològica, proporcionava una sal de molt bona qualitat, en una quantitat enorme i amb unes mínimes dificultats d'extracció. Per tant, era un producte apreciat, abundant i de producció barata.

Des de Cardona la sal es distribuïa arreu del país a través dels anomenats *camins cardoners* o *saliners*. En el cas que ens ocupa, es tracta del camí cardoner que, remuntant la vall del Cardener cap a Sant Llorenç de Morunys, travessava la vall de la Vansa i vorejava la serra del Cadí per la cara nord fins a planejar cap a la Cerdanya. Evidentment aquesta ruta posseïa diferents ramals i variants que permetien transportar la sal cap als diferents destins que es podien trobar al llarg del camí.

Un seguit de coincidències i l'interès mostrat per diferents persones en l'estudi del camí cardoner al pas per la cara nord del Cadí van fer plantejar a l'Institut d'Estudis Comarcals de l'Alt Urgell la possibilitat d'impulsar un estudi que permetés sistematitzar la informació recollida, tant en l'àmbit històric com sobre l'estat físic actual del camí, amb els objectius de reivindicar-ne la importància patrimonial però també de posar les

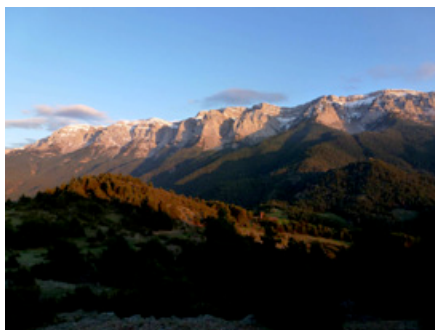

Lluís Obiols i Perearnau, historiador i president de l'Institut d'Estudis Comarcals de l'Alt Urgell

Carlos Guardia i Carbonell, geògraf, de Terrelló

bases necessàries per a una hipotètica futura recuperació del traçat amb finalitats recreatives, ecoturístiques i de descoberta de l'entorn, vinculades amb el senderisme. Diferents persones, des d'àmbits diversos, havien anat recollint i sistematitzant dades sobre aquest camí. Joan Gispert i Pallerola i Jordi Pasques i Canut havien fet una tasca imprescindible de recull de memòria oral i d'algunes cites documentals, que van ser incorporades i sistematitzades en diferents treballs dels historiadors Carles Gascón i Chopo i Lluís Obiols i Pearnau, sense oblidar els treballs del geògraf Xavier Campillo.

L'any 2014, des de l'Institut d'Estudis Comarcals de l'Alt Urgell es va valorar la possibilitat de presentar un projecte de recerca sobre el camí cardoner a la novena convocatòria d'ajuts de l'Institut Ramon Muntaner per a projectes d'investigació o difusió cultural. El projecte es va cofinançar amb una ajuda de l'Institut d'Estudis Ilerdencs de la Diputació de Lleida, i amb fons propis de l'Institut d'Estudis Comarcals de l'Alt Urgell, i es va encarregar al geògraf Carlos Guàrdia.

El projecte va rebre l'impuls del Grup de Recerca de Cerdanya i també el suport –no pas material ni econòmic, sinó simplement logístic– de l'Idapa (Institut per al Desenvolupament i la Promoció de l'Alt Pirineu i Aran), el Parc Natural del Cadí-Moixeró, el Consell Comarcal de l'Alt Urgell, l'ajuntament de Cava, l'ajuntament de Montellà i Martinet, l'Associació Grup d'Amics de Montellà i la UEU (Unió Excursionista Urgellenca).

Aquesta recerca va fonamentar el procés metodològic en la utilització de dos instruments: la recerca bibliogràfica i documental, i el treball de camp.

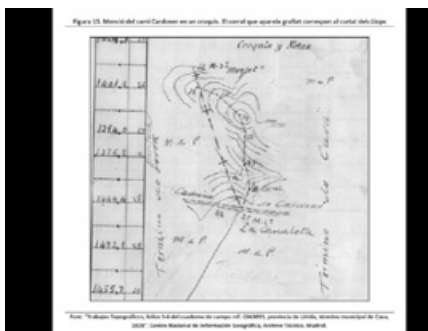
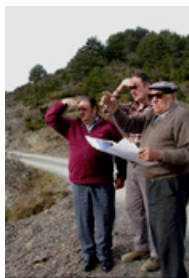
La recerca bibliogràfica i documental va suposar la primera aproximació a la investigació. Es va basar en la recopilació i el buidatge de fonts documentals de diversa tipologia: acadèmiques, administratives, cartogràfiques, fotogramètriques, literàries, notarials, registrals i excursionistes.

El treball de camp, basat en dos tipus de tasques: realització d'entrevistes a persones dels diferents municipis i observació de camp (identificació del traçat del camí). Una font cabdal per a l'obtenció d'informació va ser la realització d'entrevistes a persones clau dels diversos municipis que formen part de l'àrea d'estudi. Cal assenyalar que el perfil de les persones que es va entrevistar va ser molt delimitat, atès que el camí cardoner és una via que va deixar-se d'utilitzar de forma intensiva a partir de la Guerra Civil i coincidint amb el progressiu despoblament de les poblacions de muntanya. Tot i que aquest fet redueix notablement el nombre de persones per entrevistar, les entitats responsables d'aquesta investigació ja havien treballat prèviament (però no conjuntament) amb algunes persones que disposen d'informació sobre aquest camí. Es va entrevistar dues persones. Es tracta de persones autòctones, és a dir, gent que ha nascut en algun dels municipis de l'àmbit d'estudi i que actualment viu a l'Alt Urgell. Aquesta tasca va permetre conèixer, de primera mà, les vivències i els records dels entrevistats en relació amb el camí cardoner, amb la resta de la xarxa històrica de camins i amb els canvis produïts en el territori des de la segona meitat del segle xx.

D'altra banda, volem destacar que la morfologia del camí ha variat notablement des de la segona meitat del segle xx, fet que va dificultar la identificació del recorregut a partir de les fonts disponibles. Fins aquell

Tasques d'identificació i documentació del camí a càrrec de Carlos Guàrdia. Foto: Lluís Obiols i Perearnau

Santuari de Boscallt, un dels punts de pas del camí cardoner. Foto: Lluís Obiols Perearnau

moment, la mobilitat dels habitants de l'àmbit d'estudi així com en la resta de territoris rurals i de muntanya es feia per camins de bast o de ferradura, a peu o amb animal. A partir dels anys quaranta es comencen a construir tot un seguit de vials nous (camins rodats) per tal d'extreure fusta. A més a més, cal tenir en compte que la irrupció del vehicle privat comportà canvis en la mobilitat dels habitants d'aquestes contrades; és a dir, aquells camins que no eren aptes per al trànsit motoritzat es van veure obligats a l'abandonament, o van ser ampliat i modificats en el traçat. Aquest fenomen, emmarcat en un context

de despoblament de les zones rurals i de muntanya, ha comportat que el coneixement ancestral dels camins tradicionals transmès de generació a generació vagi desapareixent a poc a poc. Mostra d'això són les migrades fonts orals que hem trobat que ens poguessin aportar informació sobre la seva existència i el seu traçat.

A data d'avui disposem d'un document base, un recull que ens permet justificar la importància històrica del camí i el seu traçat al més exacte possible, tant el que s'ha conservat en l'estat original com el que ha estat eixamplat i reconvertit en camí rodat, així com els trams en què es troba pràcticament destruït a causa del desús i de l'explotació i arrossegament forestal intensiu de mitjan segle xx. Sens dubte aquesta informació resulta imprescindible per a qualsevol acció futura que es realitzi sobre aquest vial.

En aquest sentit, cal destacar l'interès de l'ajuntament de Cava, que, davant la importància d'aquest camí i el relat històric associat, n'ha realitzat la recuperació i arranjamant d'un tram abandonat i n'ha restablert la funcionalitat, que no és altra que el trànsit de persones, però amb unes motivacions diferents de les de temps enrere. D'aquesta manera, un tram del camí cardoner ha entat a formar part de la xarxa de camins senyalitzats del municipi de Cava. Esperem que aquest impuls en permeti, a mitjà termini, la recuperació total i el reconeixement com una via de comunicació de primeríssima importància històrica fins al segle xx.